

ELŐSZÓ

Jelen kötet a XIV. Magyar Kognitív Tudományi konferencia (MAKOG) anyagából nyújt válogatást. A Magyar Kognitív Tudományi Alapítvány (www.makog.hu) az ELTE TTK Tudománytörténet és Tudományfilozófia Tanszékkel együttműködve 2006. január 25–27. között immár tizennegyedik alkalommal rendezte meg szakmai konferenciáját, szokásos „becenevén” a MAKOG-ot, melynek idén az MTA Limnológiai Kutatóintézete adott otthont Tihanyban.

A kognitív tudomány a megismeréssel, a tudattal, az emberi és állati elme működésével foglalkozó tudományok (az elmefilozófia, a kísérleti pszichológia, a számítástudomány, a matematika, a nyelvészet, a neurológia, az antropológia) között dialógust teremtő integratív tudományterület. A hazai szakmai találkozók minden évben egy-egy meghirdetett, általánosabb témakörhöz kapcsolódik. Az idei konferencia központi témája a *tudat és elme* közötti különbség/azonosság kérdésének megvitatása volt.

„A tudat az a hely, ahol az élmények keletkeznek, s aminek a révén a világ minőségekké alakul.” Vajon jelen ismereteink fényében megállja-e a helyét ez a csábítóan egyszerű köznapi leírás? Valóban valamiféle hely-e a tudat, egy önállóan létező dolog, elkülönített entitás? És csakugyan szolgáltat-e minőségeket?

Az emberi gondolkodásról való spekulációk óhatatlanul felelevenítik az elme (a lélek) és a test viszonyának régi filozófiai problémáját. Mi a kapcsolat a fizikai és a mentális létezők között? Duális-e a világ? A mentális és fizikai létezők teljesen elkülönülnek-e vagy kölcsönhatásban állnak egymással? Avagy minden, ami a fejünkben történik, visszavezethető lenne idegsejtek aktivitására, s a gondolkodás megértéséhez elegendő volna a neurológiai tudás? Az ősi kérdést modern köntösbe öltözteti a kognitív tudomány. Az agy működéséről mind többet tudunk. Tudjuk, milyen következményekkel járnak az agysérülések, milyen hatást váltanak ki a drogok, sokat tudunk az idegrendszerben lezajló folyamatokról is, ám mindez, úgy tűnik, továbbra is a homályban hagyja, mi a tudat, vagy hogyan működik a tudatosság. Az elmefilozófus David Chalmers megfogalmazásában: „A tudatosság veti fel az elmekutatás legzavarbaejtőbb

TUDAT ÉS ELME

problémáját. Nincs még egy olyan dolog, amit közelebbről ismernénk, mint a tudatos tapasztalást, de nincs még egy olyan dolog, amit nehezebb volna megmagyarázni.”

Sokáig azt hittük, a tudat – éppen mivel olyan személyes – nem kutatható. Az elmúlt évtized mégis a tudatkutatás fellendülését hozta. A sokféle elképzelés sokszor szenvedélyes vitákban csap össze.

A konferencia a hazai körképet szemlézi. Természetesen – kialakult hagyományainknak megfelelően – a meghirdetett fő témától eltérő előadásokat is szívesen láttunk. A tudományterület interdiszciplináris mivolta az ország csaknem minden jelentős egyeteméről vonzotta a résztvevőket. Előadók érkeztek Budapestről az ELTE TTK, valamint az ELTE Pszichológia Karáról, a Budapesti Műszaki Egyetemről, a Pécsi Tudományegyetemről, a Szegedi Tudományegyetemről, a Kaposvári Egyetemről, valamint a Debreceni Egyetemről. Idén először a Tan Kapuja Buddhista Főiskola is képviseltette magát a rendezvényen, ami azért nagyon jelentős mozzanat, mert a buddhizmus és a kognitív tudományok immár három évtizedre visszanyúló, Nyugaton közismert, sajátos kapcsolata végre itthon is termékenyítően hathat a tudatkutatásra. A kötet olvasója nem csupán a kognitív tudomány mai állásáról alkothat képet magának, hanem a hazai tudományos műhelyek munkáiba is bepillantást nyerhet.

Nem célunk, hogy az előszóban elsoroljuk a tanulmányok tartalmát. Ám aki a kötetbe belelapoz, láthatja, hogy a témák spektruma túlnyúlik a fent kiemelt néhány kérdésen, s magában foglalja a kognitív kutatás minden fontosabb hazai műhelyének hozzájárulását – néha csupán áttekintő (vagy éppen kitekintő) jelleggel, sokszor azonban a saját kutatások ismertetésére építve.

Reméljük, hogy ez az összeállítás a konferencia szándékainak megfelelően provokatív új gondolatokat ébreszt majd a kötet olvasóiban, s további vitákat gerjesztve hozzájárul ahhoz, hogy a régi kérdésre újabb és újabb válaszok születhessenek, így mozdítva előre, ha szerényen is, a tudomány fejlődését.

Végezetül köszönetet mondunk a Typotex kiadónak, hogy vállalkoztak a kiadvány megjelentetésére. A konferencia a KPI és NKTH Mecenatúra pályázatának támogatását élvezte, a jelen könyv létrejöttét a T62455 számú OTKA pályázat tette lehetővé.

Budapest, 2006. december 22.

Mund Katalin és Kampis György